

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-676-8-36>

**IMPLEMENTATION OF EUROPEAN PRACTICES
OF INSTITUTIONAL CAPACITY OF PUBLIC AUTHORITIES:
UKRAINIAN REALITIES**

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК
ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ
ВЛАДИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ**

У інституційній науці, на фоні формування нової інфраструктури регіонального управління європейських країн, утверджується нове поняття – «демократичне врядування», а «поняття інститут» розглядається як інститут публічної влади з відносно відокремленою організаційно-функціональною структурою в цілісній системі демократичного врядування.

«Демократичне врядування» – концепція нового способу управління, провідна ідея якого спирається на співробітництво та партнерських засадах між державним (влада), муніципальним (місцева влада) і недержавним (бізнес і громадськість) секторами [1]. У результаті формується складна система багатостороннього «демократичного врядування», де найважливіші елементи урядових повноважень розподілені між органами державного управління, місцевого самоврядування, приватними компаніями та неурядовими організаціями [2]. Інституційний розвиток визначається як комплексний розвиток організації; комплексність передбачає не тільки оновлення власне організаційної структури, але й форм, методів, засобів її функціонування. В свою чергу, інституційний розвиток на рівні регіону постає як системний розвиток організаційних структур публічної влади, оновлення форм і методів діяльності, механізмів та засобів взаємодії на регіональному рівні [3]. У «Декларації щодо регіоналізму в Європі» зазначено, що розмежування повноважень між державою та регіонами регулюються конституцією, або відповідними законами з використанням політичної децентралізації та субсидіарності, що дозволяє забезпечити максимальне наближення влади до громадян. Регіон відповідає за виконання всіх функцій, які стосуються регіонального відома [4].

Нові зовнішні та внутрішні виклики, які постають перед Україною на сьогоднішньому етапі розвитку, вимагають формування нової державної регіональної політики. Зокрема, Конституція України закріпила модель

організації виконавчої влади, яка здійснюється системою спеціально створених органів різних рівнів, наділених виконавчо-розпорядчою компетенцією, що не властива законодавчій і судовій владі. Основний Закон установив вищий, центральний, регіональний і місцевий організаційно-правові рівні з відповідними органами виконавчої влади [5]. Постанова Верховної Ради України від 17 березня 2016 року «Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України», прийнята на підставі рекомендацій Місії Європейського парламенту, задекларувала пріоритетні напрями проведення парламентської реформи [6]. Адже, парламент відіграє важливу роль в управлінні країною, у формуванні її державної політики.

Слід зазначити, що у сфері регіонального розвитку необхідне активне впровадження у практичну діяльність принципів багаторівневого управління: партнерства, інформування, консультацій та залучення зусиль громадян для більш перспективного майбутнього. На основі європейських практик щодо основних напрямків багаторівневого управління можна визначити кілька суттєвих підходів. Інтегрований підхід до формування і реалізації державної регіональної політики, який поєднує такі складові, як – секторальну (або галузеву) – завдання, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів на основі забезпечення ефективної кластеризації регіонів з пріоритетним використанням власного ресурсного потенціалу (в ЄС це «розумна спеціалізація»); територіальну (або просторову) – завдання, досягнення сталого збалансованого розвитку територій на основі забезпечення соціально-економічної єдності і пропорційності розвитку регіонів задля можливостей розвитку людини; управлінську (або фахового менеджменту) – завдання, виокремлення єдиних підходів до здійснення політики регіонального розвитку, на основі створення відповідної системи стратегічного планування та прогнозування розвитку держави і регіонів, оптимізації територіальної організації влади. Об'єднуючий підхід – завдання, згладження соціально-економічних диспропорцій між окремими регіонами, на основі забезпечення просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної цілісності України (в т. ч. за рахунок бюджетної підтримки ЄС на регіональний розвиток, грантових проєктів). Антипатерналістичний підхід у форматі держава-регіон – завдання, створення синергетично відтворювальної внутрішньої (або ендогенної) бази розвитку регіонів в умовах відкритої економіки. Фінансовий підхід – завдання, бюджетна децентралізація, що суттєво перерозподілила кошти на громади та регіони, щодо фінансування власних проєктів розвитку. Та звичайно і координаційний підхід – завдання, багатовекторна мережева координація дій органів державної влади з метою запровадження багаторівневого вертикального управління, задля забезпечення сприяння синхронізації дій центральної та місцевої влади, органів місцевого самоврядування у сфері регіонального та місцевого розвитку. Законодавчо така координація впливає із повноважень Міністерства розвитку громад та територій як

органу, що має координувати діяльність інших ЦОВВ у сфері регіонального розвитку. Кабінет Міністрів України доповнив та розширив перелік завдань Міністерства розвитку громад та територій. Відповідна Постанова №1545 була ухвалена 31 грудня 2024 року [7], а також через розробку регіональних стратегій розвитку. Крім того, в демократичних суспільствах питання регіонального розвитку не розглядають як питання тільки державних органів, а до них широко залучають структури громадянського суспільства [8].

Слід зазначити, що Євroatлантична перспектива та, відповідно, розвиток багаторівневого врядування знайшли своє відображення і у Державній стратегії, згідно з якою пріоритетами регіонального розвитку є: розвиток багаторівневого врядування, наближення системи управління регіональним розвитком до процедур і кращих практик ЄС; розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування на регіональному та місцевому рівні у сфері стратегічного планування, проєктного менеджменту, цифровізації, протидії корупції; залучення громадян до прийняття рішень на державному, регіональному та місцевому рівні [9]. Щодо перспективи розвитку багаторівневого врядування в Україні, зважаючи на нинішню модель територіальної організації влади і стан громадянського суспільства, то в нашій країні більшість механізмів багаторівневого врядування набули усталеної практики: консультації з громадськістю, що проводяться у формі публічного громадського обговорення, електронних консультацій з громадськістю (безпосередня форма) та вивчення громадської думки (опосередкована форма); запроваджуються різноманітні міжнародні програми з розвитку багаторівневого врядування, зокрема, у жовтні 2024 р. організація SALAR International, яка є частиною Асоціації муніципалітетів і регіонів Швеції, оголосила про офіційний запуск Програми Polaris «Підтримка багаторівневого врядування в Україні» [10].

Завершення процесів реформування самоврядування та децентралізації означатиме для громад нові можливості врядування та впливу, оскільки практична реалізація принципу повсюдності місцевого самоврядування покладе на лідерів громад інший рівень відповідальності за свій розвиток. На початку і в умовах повномасштабного вторгнення російських військ в Україну, громади довели свою здатність долати виклики й протистояти загрозам. Маючи достатньо ресурсів та автономії врядування, вони спроможні посилювати державу в боротьбі із зовнішнім агресором. Без належного управління на місцевому рівні Україні буде складно як оборонятися від агресії, так і якісно провести процес повоєнного відновлення.

Література:

1. Інструменти регіонального розвитку в Україні: навч. посіб. / О. В. Берданова та ін.; за ред. В. М. Вакулєнка, О. В. Берданової. Київ : НАДУ, 2013. С. 286.

2. Проблеми формування добросовісного, належного місцевого врядування: Збірник матеріалів та документів / За заг. ред. М. Пухтинського. Київ : Атіка, 2008. С. 600.
3. Мельниченко В. І. Інституційний розвиток на рівні регіону: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ : НАДУ, 2009. С. 88.
4. Декларація щодо регіоналізму в Європі. Берлін. 1997. ст. 3.
5. Цілі сталого розвитку в аспекті зміцнення національного та міжнародного правопорядку: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя-Львів-Одеса-Ужгород-Харків-Чернівці, 27 жовтня 2023 року). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 4.
6. Навчальний дистанційний курс «Належне врядування». Проект ЄС. 2020. URL: <https://e-earning.rada.gov.ua/storage/111/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%83.pdf>.
7. Міністерство розвитку громад та територій. URL: <https://mindev.gov.ua/diialnist/napriamy/rehionalnyi-rozvytok-ta-pytannia-tymchasovo-okupovanoi-terytorii>.
8. Гонцяж Я., Гнидюк Н. Інституційні механізми регіонального розвитку в Україні: шлях до майбутнього. *Збірник наукових праць УАДУ*. 2000. Вип. 2. Ч. 1. С. 66–73.
9. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695 (в редакції постанови КМУ від 13.08.2024 р. № 940). Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
10. Презентовано нову програму підтримки багаторівневого врядування та посилення спроможності громад. Міністерство розвитку громад та територій України: сайт. 03.10.2024. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35979.html>.